

Železna pot

*Sledi človeka na območju vzhodnih
Julijskih Alp od bronaste dobe do
zgodnjega srednjega veka*

- 2 Železna pot
- 4 Po sledih bobovca na Pokljuki
- 7 Po sledih bronastega zvonca v fužinskih planinah
- 9 Po Zlatorogovih sledih med Komno in Voglom
- 12 Po sledih ajdov med Bohinjsko Bistrico in Pečano pod Ratitovcem
- 14 Po sledih prvih pastirjev v Krmu
- 20 Triglavski narodni park
Gorenjski muzej - muzeji v Bohinju

Besedilo: Janez Bizjak, Marija Ogrin, mag. Martin Šolar
Strokovna sodelavka: dr. Jana Horvat

Jezikovni pregled: Judita Babnik

Oblikovanje: Nežka Božnar
Fotografije: Tomaž Lauko
Risbe: Dragica Knific Lunder, mag. Irena Jeras Dimovska
Karte: Javne informacije Slovenije, GURS, DTK50, 2004-2005

Tisk: Medium Žirovnica
Naklada: 4000 izvodov

Bohinjska Bistrica, november, 2010

Izdal: Gorenjski muzej, www.gorenjski-muzej.si
Zanj: Marija Ogrin, v. d. direktorice

Izdajo vodnika sta omogočila Triglavski narodni park in Občina Bohinj

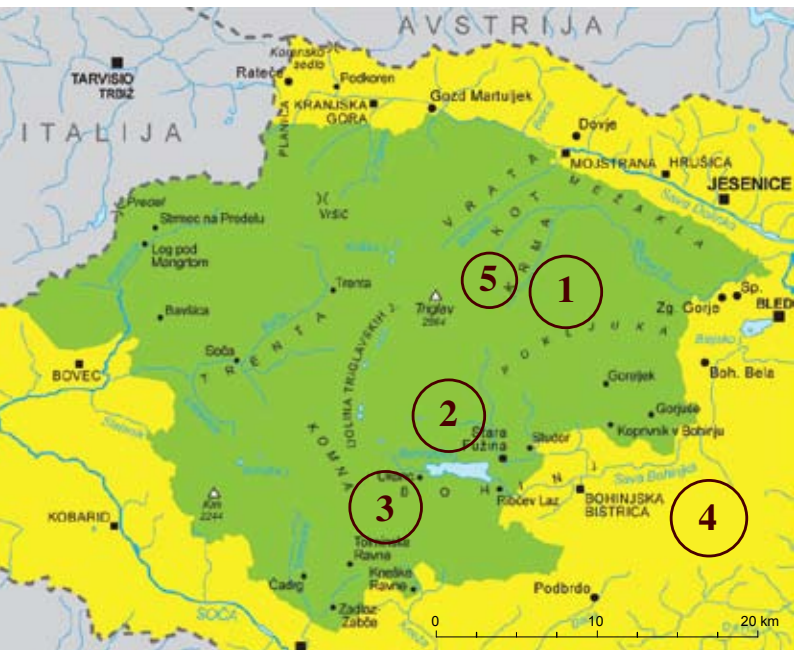
■ Železna pot

Mednarodni projekt Železna pot – Iron Route je združil alpske dežele s skupno rudarsko preteklostjo (2005–2007). Cilji projekta so bili novo ovrednotenje starih, z rudarstvom zaznamovanih pokrajin ter dvig zavesti o lokalni in regionalni identiteti zaradi 2800 let stare rudarske tradicije. S projektom skušamo doseči večjo prepoznavnost rudarskih in železarskih območij, kar bo spodbudilo razvoj kakovostnejšega turizma in preudarnejšega gospodarjenja s prostorom.

V Gorenjskem muzeju odkrivamo, dokumentiramo ter raziskujemo nova arheološka najdišča in pozabljena rudna nahajališča na območju vzhodnih Julijskih Alp: Pokljuke, Triglavskega pogorja, Spodnjih Bohinjskih gora, Jelovice in Bohinja. Izsledki dosedanjih arheoloških raziskav so podlaga za visokogorske kulturno-pohodniške poti, imenovane Železna pot. Pot je speljana po najpomembnejših območjih starega rudarstva, železarstva in pašništva.

Svetolucijska bronasta zaponka z obeski iz Bohinjske Bistrice.

Pot obsega pet krožnih pohodov:

- 1 - Po sledih bobovca na Pokljuki*
- 2 - Po sledih bronastega zvonca v Fužinskih planinah*
- 3 - Po Zlatorogovih sledeh med Komno in Voglom*
- 4 - Po sledeh Ajdov med Bohinjsko Bistrico in Pečano pod Ratitovcem*
- 5 - Po sledeh prvih pastirjev v Krmi*

Osrednji informacijski točki o Železni poti sta v Muzeju Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici in Planšarskem muzeju v Stari Fužini.

Po sledih bobovca na Pokljuki:

MRZLI STUDENEC–PLANINA KLEK–
LIPANCA–MEDVEDOVEC–RUDNO POLJE–
MRZLI STUDENEC

Opis poti:

Od Mrzlega Studenca do planine Klek vodita označena pot in tudi gozdna cesta. Na zahodnem delu planine Klek se odcepi steza proti Lipanci, ki je speljana pod vznožjem Debele peči. Od Lipance sledi spust po gozdni stezi mimo Medvedovca in planine Javornik vse do Rudnega polja. Ob poti so še danes vidne rudne jame.

Čas celotne poti: 6 ur

Zaradi bogatih nahajališč zelo kakovostne železove rude je bila **Pokljuka** najpomembnejše območje srednjeveškega in novoveškega rudarjenja ter največje oskrbovalno zaledje za fužine v Bohinju, Radovni in Mojstrani.

Za Pokljuko je bilo značilno površinsko nabiranje oziroma kopanje železove rude, ki je na površju pustilo še danes vidne sledove: plitve rudne jame in okrogle kolobarne nasipe. S Pokljuke so nakopano rudo tovorili do fužin v dolinah po strmih, s kamni tlakovanih poteh, katerih ostanki so ponekod še dobro vidni. Za taljenje železove rude so bile potrebne velike količine oglja, ki so ga pripravljali (kuhali) v kopah. Oglarstvo je poleg rudarstva, železarstva in pašništva nekaj stoletij omogočalo preživetje številnim rodovom domačinov. Na **1 Mrzlem Studencu** je bilo pred drugo svetovno vojno naselje oglarjev ali kopiščarjev ter glavno zbirališče in skladišče oglja. V gozdovih na širšem območju Mrzlega Studenca so še dobro vidna stara kopišča. Na planini Meja dolina je stalo staro oglarsko naselje s 34 stavbami, na katere spominjajo zaraščeni ostanki kamnitih zidov.

2 Planina Klek je ena najpomembnejših visokogorskih planin, kjer se v svoji tisočletni zgodovini prepletata dve pomembni gospodarski dejavnosti: rudarstvo in pašništvo. Območje planine Klek je bogato z železovo rudo. V gozdovih okrog planine in nad njo so številne rudne jame – ostanki površinskega kopanja železove rude. Po travnatih prisojnih robovih planine se nizajo terase, na katerih so sledovi nekdanjih stavb. Dve točki smo natančneje arheološko raziskali. Na južnem, sončnem delu planine smo izkopali ostankе temeljev stavbe, ki so vidni kot vrsta kamnov. Na njih je verjetno stala lesena konstrukcija. V notranjosti stavbe je bilo ob steno prislono ognjišče, okoli katerega smo našli mnogo odlomkov poznoantičnih keramičnih posod. V bližini stavbe je bila odkrita bronasta zaponka iz 5. stoletja po Kr.. Druga točka, ki leži na sedelcu nad vodnim izviro, je bila obljudena v rimskem

in zgodnj srednjeveškem obdobju. Iz rimske dobe izvirajo dve bronasti zaponki in odlomki keramičnih posod, iz zgodnj srednjeveškega časa so se ohranile zgolj keramične posode. Našli smo mnogo železove rude, kar morda kaže na deponijo rude in rudarsko dejavnost v rimskem ali zgodnj srednjeveškem času.

Nad **4 Lipanco** na jugozahodnem pobočju Lipanskega vrha leži obširno območje velikih površinskih rudnih jam. Na njihovih robovih lahko najdemo značilno rudo bobovec, kot ji pravijo domačini. Bobovci leže tudi na planinski poti čez Brdo do Debele peči. Naključna najdba bronastega bodala iz 13. stoletja pr. Kr. pod Mrežcami dokazuje obljudenost planine že v bronasti dobi. Na planini Zgornje Brdo, ki je prekopana s površinskimi rudnimi jamami, so dobro vidni ostanki temeljev pozno srednjeveških in novoveških stavb. Nad gozdno mejo visoko nad planino so se še ohranili ostanki srednjeveških tlakovanih poti, po katerih so tvorili nakopano rudo.

Bronasta zaponka iz 5. stoletja po Kr., najdena na planini Klek

Rekonstrukcija bronastodobnega bodala s planine Lipanca

Na Medvedovcu, severno od planine **4 Javornik**, prekopano gozdno površje dokazuje intenzivno rudarsko dejavnost v poznem srednjem veku. Levo in desno od stare tovarne poti, ki vodi proti Lipanci, ležijo značilne površinske rudne jame. Tu je še vedno mogoče najti najkakovostnejšo železovo rudo – bobovec. Bobovci so zaobljena svetleča zrna različnih velikosti, rjave do sive barve. Zelo širok, toda plitev okrogel nasip tik ob poti je ostanek spiralice železove rude. V njej so s pomočjo nametane snega ali v poletnem dežju prali in spirali blato z nakopane rude.

Kakovostna železova ruda – bobovec

Rimska bronasta zaponka s planine Klek

Po sledih bronastega zvonca v fužinskih planinah:

PLANINA BLATO–PLANINA KRSTENICA–
PLANINA V LAZU–PLANINA OVČARIJA–
PLANINA BLATO

Opis poti:

Iz Stare Fužine vodi makadamska gozdna cesta do planine Blato, od koder se po gozdni stezi povzpne do Krstenice. Na zahodnem delu planine se steza spusti do planine V Lazu. Od Laza mimo Dednega polja vodi steza do Ovčarije, od koder se vrnemo preko planine Pri jezeru do izhodiščne točke.

Čas celotne poti: 7 ur

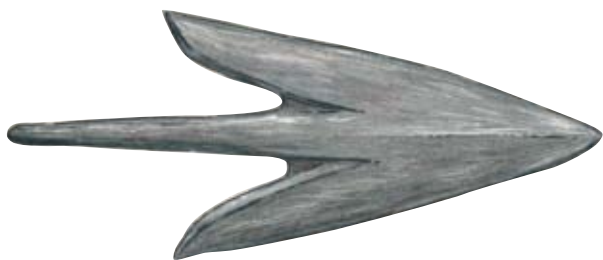
Površinsko kopanje železove rude v najstarejših obdobjih

5 **Rudno polje** in sosednja Rudna dolina sta dobila ime po površinskih rudnih jamah, ki so še danes značilnost gozdnega površja severno in zahodno od vojaškega izobraževalnega središča. Pisni viri dokazujejo, da je bilo Rudno polje središče rudarjenja na Pokljuki v srednjem in novem veku. Železova ruda je na tem območju zelo kakovostna in različnih oblik. Najdemo jo ob planinski poti proti Triglavu, številne lokacije pa so izginile zaradi površinskih izravnjav pri gradnji smučišča in biatlonskih prog. Rude niso kopali le na površini, ampak tudi v rudarskih rovih, dostopnih po navpičnih jaških. V stoletjih sta te jaške prekrila odpadlo vejevje in tenka plast gozdne ruše.

❶ **Planina Blato** je izhodišče za visoke planine Krstenica, Laz, Dedno polje, Viševnik, Ovčarija in Pri jezeru. Železovo rudo, nakopano na teh planinah, in oglje, ki so ga kuhali v gozdovih med planinami, so spravljali v dolino po tlakovanih kamnitih tovornih poteh. Ohranili so se številni ostanki teh starih poti.

❷ **Planina Krstenica** je imela v vseh zgodovinskih obdobjih zaradi sončne lege nad gozdno mejo, vodnih virov in nahajališč železove rude dobre možnosti za rudarstvo in planšarstvo. Najstarejša znana stavba je iz poznoantičnega obdobja. Obljudenost v zgodnjem srednjem veku dokazuje železna sulična ost, ki je bila verjetno lovsko orožje. V ravni konti na vzhodni strani planine so v travni ruši ohranjeni temelji stavb iz zgodnjega novega veka. Današnje pastirsko naselje s sirarno izvira iz 18. in 19. stoletja. Nekatere pastirske stavbe so vse do danes ohranile avtentično arhitekturno izročilo bohinjskih planin. Njihova značilnost so vogalni leseni stebri ali kobile, na katere je postavljen bivalni del z odprtim ognjiščem. Spodnji odprti del med kobilami, večkrat razširjen z nadstreškom, je bil namenjen za zavetje živini. Spodnji in vzhodni del planine Krstenica sta bogata z železovo rudo in tam so še vidne sledi kopanja. Območja značilnih okroglih površinskih rudnih jam so tudi visoko nad sosednjo planino Jezerce.

Železna sulična ost s planine Krstenica

❸ **Planina V Lazu** (krajše Laz) je najbolj avtentično ohranjeno pastirsko naselje v Julijskih Alpah. Od vseh bohinjskih planin ima Laz največ značilnih pastirskih stavb na lesenih vogalnih kolen ali kobilah, ki ločijo zgornji bivalni del z odprtim ognjiščem od spodnjega odprtega prostora, namenjenega živini. Lesene stavbe so pokrite s skodlami. Dokazi nekdanjega rudarjenja leže severno nad planino, na položni planoti pod Debelim vrhom, kjer je površje prekopano z značilnimi okroglimi površinskimi rudnimi jamami. Pod previsom v bližini Žagarjeve glave so našli kurišče iz srednje kamene dobe – mezolitika, ki sodi med najstarejše človekove sledi v Julijskih Alpah.

Na širšem območju ❹ planine **Ovčarija** ležijo štiri arheološka najdišča. Poznoantična točka leži nad Štapcami. Na Vodenih Rupah so bili odkriti tudi ostanki dveh koč iz rimske dobe, v katerih so se ohranile lončenina ter bronaste zaponke za spenjanje oblačil. Zraven so našli še okrašen bronast zvonček z vrezanim napisom URS, ki dokazuje pašništvo v rimskem obdobju. Spodnji del planine Ovčarija in prostor nad Štapcami sta značilno rudarsko območje iz zgodnjega novega veka. Celotno površje je prekopano s površinskimi rudnimi jamami, ohranili pa so se tudi ostanki starih tlakovanih poti.

Bronasti antični zvonček z Vodenih Rup pod Triglavom

Po Zlatorogovih sledih med Komno in Voglom:

VOGEL–KOMNA–UKANC–VOGEL

Opis poti:

Pot se začne z vzponom (žičnico) na smučišče Vogel – Rjava skala; od tod vodita gozdna steza in cesta do Zadnjega Vogla. Zahodno od »Sirarne« se odcepi steza proti Komni preko prelaza Konjsko sedlo, nato sledi spust do planine Za Migovcem in po dokaj zložni poti do planine Na Kraju – Komne. Ob poti proti Oslovi škrbini leži Poljanica na Lepi Komni. S Komne sledi spust po vojaški tovorni poti (mulatjeri) v Ukanc.

Čas celotne poti: 9 ur

Kamniti puščici z Lepe Komne

Pravljica o Zlatorogu pripoveduje o rudnih zakladih pod goro Bogatin ter o iskalcih zlate in železove rude. Zgodba odseva velik pomen rudarjenja v visokogorju in obenem kaže na obljudenost **2 Komne** že v starih časih. Na planini Poljanica so z arheološkimi raziskavami odkrili postojanko iz bronaste dobe.

Na planini **1 Vogel**, ki jo sestavljata Prednji in Zadnji Vogel, se med tovornimi potmi čez gorske prelaze prepletajo sledovi rudarstva in planšarstva, ki sodijo večinoma v srednji in novi vek. Rudne jame, ostanki kopanja železove rude, ležijo predvsem na območju Zadnjega Vogla. V bronasti dobi je bil Bohinj slabo poseljen. Eno redkih najdišč tega časa so odkrili na planini Kal pod Konjskim sedlom. Tam so našli 3500 let stare odlomke okrašene posode, ki so jo tod pustili davni obiskovalci gora. Bohinj je bil intenzivneje poseljen v 7. stoletju pr. Kr.. Nove naseljence so gotovo pritegnila bogata ležišča železove rude. Čez Spodnje Bohinjske gore je vso železno dobo potekal živahen promet. Rimska doba je pustila bogate sledove v Spodnjih Bohinjskih gorah. Na planini Kal na Zadnjem Voglu so odkrili široke kamnite temelje koč iz poznoantičnega časa. V notranjosti je bilo ognjišče, ob njem novc iz leta 386 po Kr., odlomki lončenine in brus. Kaže, da je bila koč obljudena še v zgodnjem srednjem veku. Tudi na planini Poljanca na Zadnjem Voglu je stala poznoantična koč s kamnitimi temelji.

Obiskovalci gora v bronasti dobi

V bližini ognjišča so našli črepinje lončenih posod, kamniti puščici in strgala. Na območju Lepe Komne so se sledi rudarjenja ohranile kot ogromne prekopane površine – ovalne rudne jame s premerom in globino do nekaj metrov. Med Komno in Krnom ni sledov rudarjenja, kajti med prvo svetovno vojno je bilo to površje prekopano zaradi vojaških poti, tovornih žičnic in številnih vojaških stavb.

Rekonstrukcija poznoantične stavbe v Kalu na Zadnjem Voglu

V srednjeveškem dokumentu oglejskega patriarha je omenjen tako imenovani transalpinski prehod med Bohinjem in Posočjem. Vodil je čez Škrbino vzhodno od Podrte gore in je veljal za strateško najpomembnejšo tovorno pot. Na robu planine Za Migovcem so še dobro ohranjeni ostanki te tlakovane poti.

Kamniti temelji poznoantične stavbe v Kalu na Zadnjem Voglu

Vojaški pasni okov iz 5. stoletja po Kr. s Poljanice na Zadnjem Voglu

Po sledih ajdov med Bohinjsko Bistrico in Pečano pod Ratitovcem:

BOHINJSKA BISTRICA–AJDOVSKI
GRADEC–PLANINA PEČANA–BOHINJSKA
BISTRICA

Opis poti:

Pot na Ajdovski gradec vodi mimo železniške postaje v Bohinjski Bistrici po prisojnem pobočju na vrh hriba. Do planine Pečana se peljemo po cesti mimo Nemškega Rovta sprva za Sorško planino, nato levo v smeri Škofje Loke. Pred Bitenjsko planino zavijemo na označeno gozdno cesto za Ratitovec.

Čas celotne poti: 5 ur

1 Ajdovski gradec

Bohinj je poseljen že 2700 let – od starejše železne dobe. Od takrat so poznane naselbine Ajdovski gradec, Dunaj pri Jereki, Lepence in njim pripadajoča grobišča: Bitnje, Jereka in Lepence. Naselbina na Ajdovskem gradu je bila neprekinjeno obljudena od železne dobe skozi rimsko obdobje v nemirni čas propadajočega rimskega imperija (5.– 6. stoletje po Kr.). V poznorimskem obdobju postane Ajdovski gradec refugij – zatočišče staroselcev.

Naselbino z naravno strateško lego je varovalo še danes vidno obzidje. Znotraj obzidja se nahajajo umetno izravnane terase, na katerih so bile postavljene stavbe. Stavbe so imele kamnite temelje, na katere je bila postavljena lesene konstrukcija.

Poleg železarstva so bile pglavlitne gospodarske panoge poljedelstvo, živinoreja in lov. Od rimskega časa naprej so za potrebe živinoreje in verjetno tudi rudarstva izrabljali že visokogorski svet Julijskih Alp.

2 Planina Pečana je stara planina na Jelovici z rudarsko in s planšarsko tradicijo. Leži pod severnim pobočjem Ratitovca, kjer je še viden vhod v rudnik železove rude iz 19. stoletja. Celotno območje je bogato z železovo rudo, rudne jame opazimo tudi na obrobju planine, v smrekovem gozdu. Planina je bila obljudena že v rimski dobi, v pisnih virih pa jo prvič omenjajo leta 973 po Kr., ko je ležala na meji posestva freisinške škofije. Najstarejšo poselitveno točko so odkrili na osrednjem delu planine, kjer so našli rimsko bronasto zaponko, stekleno jagodo, poznoantično železno zaponko in mnogo odlomkov keramičnih posod. Med keramičnimi posodami so značilni zgodnj srednjeveški lonci z izvihanim ustjem in okrasom valovnice ter reber na ramenu, ki sodijo že med posodje slovanskega prebivalstva.

5

Po sledih prvih pastirjev v Krmi:

KRMA–ZGORNJA KRMA–KRMA

Opis poti:

Na koncu makadamske ceste v slikoviti dolini Krme se začne steza med gozdom počasi dvigovati proti visokogorskim pašnikom v Zgornji Krmi.

Čas celotne poti: 5 ur

Krma je najdaljša od treh dolin, ki se zajedajo v osrčje Triglavskega pogorja. Oklepajo jo strme stene Rjavine, Draških vrhov in Debele peči. V zgornjem delu se dolina zoži in se nato nad zatrepom Polje pahljačasto razcepi na vrsto travnatih dolin. Pašne površine **1 Zgornje Krme** sežejo prav pod vzhodni Triglav in Rjavine. Zgornja Krma je bila obljudena že v bronasti dobi, kar dokazuje najdba bronaste sulice.

Rekonstrukcija zgodnesrednjeveškega lonca s planine Pečana

Prvi obiskovalci gora so bili verjetno iskanci rude, nabiralci, lovci ali pastirji. Sončna pobočja nad Poljem so bila od nekdaj primerna tudi za pašo; tu lahko opazimo umetno zravnane terase. Na teh terasah so vidni temelji stavb, v bližini katerih so našli odlomke posod iz pozne antike.

Rekonstrukcija poznoantične posode iz Zgornje Krme

Lonce so rabili predvsem za pripravo hrane.

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Triglavski narodni park je edini narodni park v Sloveniji. Obsega skoraj celotne Julijske Alpe na slovenski strani. Prvo zavarovanje sega že v leto 1924. Najvišja točka je vrh Triglava (2864 m), po katerem je park dobil ime. Značilnosti parka so visokogorski svet z najvišjimi in najmogočnejšimi vrhovi, globoko zarezano ledeniške doline, jezera, reke in soteske, visokogorski pašniki, gozdovi, bogata kulturna dediščina in slikovite vasice z negovano kulturno krajino.

Ob varovanju narave in ohranjanju kulturne krajine je Triglavski narodni park namenjen tudi raziskovanju, izobraževanju in doživljanju narave. Pokrajinske značilnosti so motiv in privlačen cilj za obiskovalce. Ti v parku vstopajo v najboljčutlivejši svet naravnih ekosistemov. Spoznati naravo, kulturno krajino in ljudi v parku je izjemno doživetje, ob katerem pa je treba upoštevati temeljne cilje varstva narave. Želimo, da bi bilo vaše doživetje Triglavskega narodnega parka pristno in bogato. Obenem pa obiskovalci ne pozabite, da ste gostje čudovite, a občutljive narave, ki naj tudi po vašem obisku ostane nespremenjena.

GORENJSKI MUZEJ – Muzeji v Bohinju

Gorenjski muzej je pokrajinski muzej s svojimi upravnimi prostori v Kranju in z oddelkom v Bohinju – Muzeji v Bohinju. Svoje poslanstvo uresničuje z varovanjem, zbiranjem, raziskovanjem in s predstavljanjem premične kulturne dediščine. Prostorsko s svojim delovanjem pokriva večji del Gorenjske, tako tudi območje Bohinja. V okviru oddelka Muzeji v Bohinju raziskuje in ohranja visokogorsko arheološko dediščino, obenem pa strokovno upravlja muzejske zbirke v Planšarskem muzeju v Stari Fužini, Oplenovo hišo pod Studorom in v Muzeju Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici.

